

Posílení a motivace

IVc304 Aplikace metod behaviorální změny
IVc512 Aplikace metod behaviorální změny

Vyučující: Mgr. et Bc. Lucie Mudroch Lukášová, M.Sc., BCBA a Mgr. Lucie Vozáková, BCBA

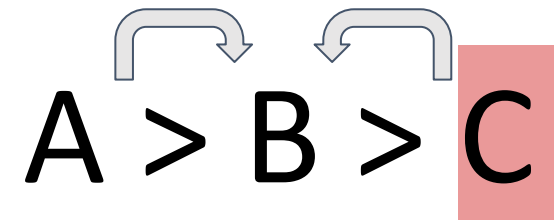
ABC

- základní princip používaný v behaviorální analýze

Antecedent (předchází chování)

Behavior (chování)

Consequent (následuje chování)

Důležité antecedenty (A):

MO (motivace, motivační operace)

Důležité konsekventy (C):

Posílení =

Trest =

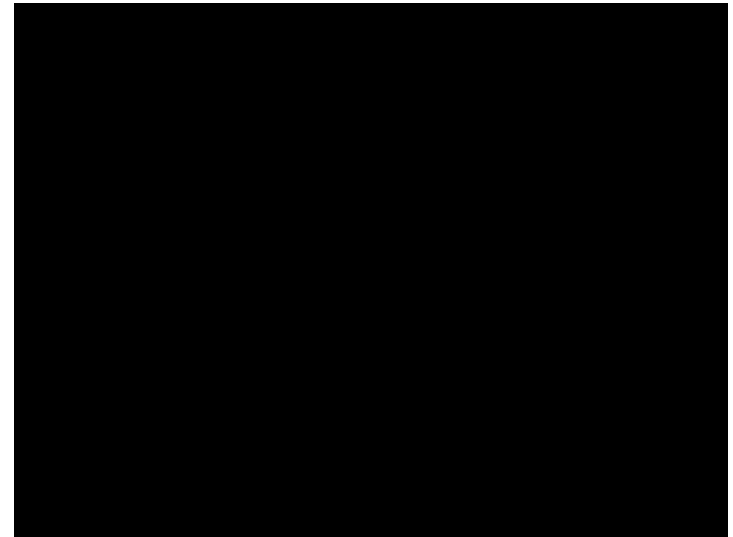
Posílení

= druh konsekventu (následku), při kterém stimul následující chování zvyšuje pravděpodobnost výskytu tohoto chování v budoucnu

Rozlišujeme posilování jako proces (má vlastnosti viz výše) a posílení jako konkrétní stimuly.

Posílení...

- Z DEFINICE VŽDY FUNGUJE
- POKUD NEFUNGUJE, NENÍ TO POSÍLENÍ
- POSÍLENÍ A TREST JSOU SI Z FUNKČNÍHO HLEDISKA OPAKEM
- I NEGATIVNÍ CHOVÁNÍ MŮŽEME POSÍLIT

Negativní posílení a pozitivní trest??!

- Ano! V ABA se pojmu pozitivní a negativní neužívá ve smyslu dobrý/zlý
- pozitivní = něco přibude, zesílí, něco **dodáme** do prostředí
- negativní = něco ubude, oslabí, něco **odebereme** z prostředí

POZITIVNÍ POSÍLENÍ (mzda) <https://youtu.be/8Eu7baKDiZo?t=26>

NEGATIVNÍ POSÍLENÍ (ztlumím moc hlasitou hudbu)

POZITIVNÍ TREST (poznámka)

NEGATIVNÍ TREST (odebereme tablet)

Cvičení: urči druh posílení

- **Pozitivní nebo negativní?**
- Kompliment
- Zavřít okno v zimě
- Vypnutí alarmu
- Obejmutí
- Vzít si paralen při bolesti
- Více času na PC
- Oblíbené jídlo na večeři

Využití pozitivního a negativního posílení

Kde byste u svých klientů použili učení s použitím pozitivního / negativního posílení?

Podmíněné, nepodmíněné a generalizované posílení

Nepodmíněné posílení (primární) = posílení, které funguje bez předchozího učení (jinými slovy, živé bytosti přicházejí na svět s potřebou těchto věcí, jsou „zabudovány“ do jejich biologie)

Podmíněné posílení (sekundární) = dříve neutrální stimul, který při spárování s primárním (nepodmíněným) posílením přebírá roli posílení (historie UČENÍ)

Generalizované posílení = důsledek, který byl spojen s přístupem k mnoha různým posílením, dokud sám nezískal posilující vlastnosti

Situační posílení = jsou posíleními pouze v určitých situacích (mimo ně nejsou posilovány)

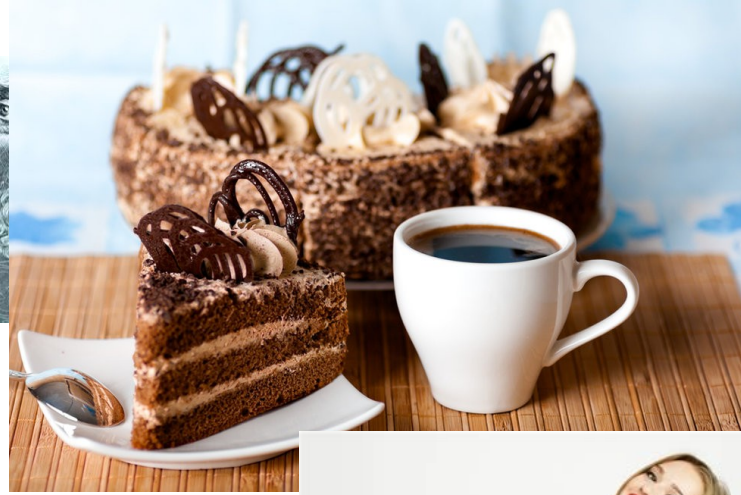
Automatické posílení (někdy jako sensorické) = posílení, u kterého není potřeba sociální kontakt

Sociální posílení = posílení, u kterého dochází k posílení skrze další osoby/osobu

Podobně lze dělit také tresty. Proč je pro nás důležité vědět, o jaké posílení se jedná?

Co je posilující pro Vás?

Posílení vs. odměna

- zjednodušení
- odměna nemusí být vždy posílením

Je tablet posílení?

Vlastnosti posílení

- vždy jsou následkem chování
- následují okamžitě po chování
- zvyšují jeho výskyt v budoucnu, případně ho udržují
- v čase se mění
- jsou situačně závislá
- individuální

? Proč je důležité měnit často posílení? Mixovat?

Různé kategorie posílení

01

Jedlá posílení

- oblíbené pochutiny
- nemusíme se učit mít je rádi (primární)

02

Předměty/aktivity

- hračky
- IPAD
- oblíbené činnosti

03

Sociální posílení

- pozornost
- pochvala
- úsměv

04

Privilegia

- tokeny
- volný čas
- plusové body

Je to posílení? (situace)

Tatínek si hraje s dcerkou, dcerka se ho zeptá, zda si může hrát s domečkem pro panenky. Tatínek řekne, že ano, ale nejdříve musí uklidit hračky, se kterými si už nehraje. Dcerka uklidí hračky a tatínek jí podá z poličky domeček pro panenky.

Je to posílení? (situace)

Stačí nám tyto informace?

Je to posílení? (situace)

Dítě má velmi rádo lupínky. Rodiče se rozhodnou, že pomocí nich budou učit dítě umýt se ráno před odchodem do školy. Ráno dítě dostane plnou misku lupínků k snídani. Rodič poté dítě vyzve, aby se šlo umýt a poté mu přislíbí lupínky. Dítě odmítne jít do koupelny a utíká do svého pokoje.

Je to posílení? (situace)

Klient chodí každé úterý do centra. Vždy když přijde, zaklepe na dveře a terapeut mu otevře. Dříve se stávalo, že klient přišel a začal bušit na dveře, přičemž terapeut vyšel ven, aby zjistil, co se děje. Nyní již při bouchání do dveří terapeut nevychází.

Co je posílením?

Je to posílení? (situace)

Maminka jde s dcerou do obchodu, kde mají oblíbené nanuky dcery. Dcera začne opakovat, že chce nanuk. Maminka si jí nevšímá a dál nakupuje. Po chvíli si dcera lehne na zem a začne křičet, maminka vezme nanuk a dá ho do košíku, dcera se přestane válet po zemi a jde s mámou k pokladně. Následující týden se dcera v obchodě okamžitě hodí o zem a začne křičet, že chce nanuk.

Je to posílení? (situace)

Klient dostane od učitelky zadání matematické úlohy. Po pár vteřinách odhodí pero a říká, že nebude pokračovat v práci. Učitelka si trvá na splnění úkolu, který klient znovu odmítne. Úkol splní s dopomocí za dalších 15 minut. Druhý den se situace opakuje, ale klient splní úkol za 5 minut po opětovném zadání.

Co je skutečně posílením? (situace)

Pokud by paní učitelka nechala klienta odejít bez splnění úkolu, přičemž by se situace opakovala při dalších podobných situacích, co by bylo skutečným posílením?

Co když se moje dítě stane závislým na posílení?

Žetonový systém (token board)

= odměnový systém založený na podmíněném posílení, které je vyměňováno za záložní posílení SR+ (tokeny)

- záložní posílení jsou ne/podmíněná posílení
- žetony mohou být získávány, sbírány a vyměňovány za záložní posílení
- NEJEDNÁ se o vizualizaci úkolů!
- pokud nenapodmiňujete žetony jako posílení, nemáte žetonový systém
- stávají se generalizovaným posílením

K čemu se používají? Proč?

Složitější druhy posílení - diferenciální posílení

DRA (diferenciální posílení alternativního chování) - posilováno je alternativní chování k tomu, které je v repertoáru, a které chceme nechat vyhasnout) - viz Matching law

DRO (diferenciální posílení jiného chování) - jakékoliv jiné chování je posilováno (kdykoliv se cílové neobjevuje, posilujeme) - pro jaký druh chování?

DRH (dif.p. vyššího výskytu) - posilujeme, pokud se chování vyskytne více než nastavená hranice

DRD (dif.p. klesající míry) - opak DRH, posilujeme, pokud se graduálně snižuje chování během intervalu

DRL (dif.p. nižšího výskytu) - podobné DRD, snažíme se snížit, ale ne eliminovat chování (inter-responzivní čas) - pro jaký druh chování?

DRI (dif.p. nekompatibilního) - posilujeme chování, které je topograficky nemožné vykonávat současně s chováním, které vyhasínáme

Shrnutí Dif.p.

- posilujete chování
- jiná chování vyhasínáte
- DRO (absence chování)
- DRI a DRA (alternativní náhrada chování)
- DRD a DRL (snížení chování)
- DRH (zvýšení chování)

Co pro vás znamená motivace?

Motivace

- Většina mainstreamových proudů nezohledňuje v motivaci prostředí (čím víc je něco dostupné, tím méně to chceme a naopak)
- V BA neděláme předpoklady o tom, co lidi motivuje, my to jednoduše identifikujeme v daném momentu na základě environmentálních proměnných a chování
- Vnější a vnitřní motivace?

Motivace

- v ABA používáme termín MO (motivační operace)

= environmentální proměnné, které mění efektivitu určitých stimulů, objektů nebo událostí, které fungují jako posílení A zároveň mění aktuální frekvenci chování, které bylo daným stimulem, objektem nebo událostí posíleno

(v překladu: jak moc něco chcete - hodnotu posílení // co pro to uděláte, jste schopni udělat - chování)

- Motivace mohou být i “negativní” - snižovat aktuální efektivitu posílení

Druhy motivace

- Saturování / habituace
 - Deprivace
 - Averzivní stimuly
-
- nepodmíněné (bez učení) a podmíněné MO

Motivace v ABC vzorci:

MO > A > B > C

Motivaci můžeme:

- zachytit
- vytvářet

- při učení všech dovedností - motivace je klíč (včetně učení komunikace)
- bez motivace nemá nikdo důvod měnit své chování, dělat cokoliv jiného
- pokud nemáme motivaci ke komunikaci - nekomunikujeme, pokud máme motivaci k problémovému chování - chováme se tak

Příklad

- Snažíte se naučit 4-leté neverbální dítě žádat si o džus. Doteď jste neměli moc úspěch. Víte, že trénink komunikace by měl probíhat během celého dne, takže zkoušíte nabízet džus ráno, v poledne, večer, dokonce měníte druhy džusu, abyste viděli, který dítě zaujme nejvíce. Bohužel žádná z těchto strategií nefungovala...

Jak budovat motivaci

- musíte znát, co je pro dítě posilující, vědět, co ho baví (preferenční assessment)
- musíte mít tato posílení pod kontrolou (klient nemá přístup k posílení neustále)
- doručujete posílení na základě daného chování
- měníte posílení v průběhu sezení, aby neztrácela svou hodnotu (nasycení)
- měnit způsoby prezentování posílení (hledat nové motivující prvky)
- dodávat posílení hojně i bez požadavků
- chcete, aby to byla zábava
- nechte se vést studentem
- dělejte to, co Vám funguje
- snažte se, aby aktivita byla zábavnější s vámi než bez vás

Video

<https://is.muni.cz/el/ped/jaro2021/IVk101/index.qwarp?prejit=6390036>

(1:13)

<https://www.youtube.com/watch?v=BDiQN6I9pqw&t=55s>

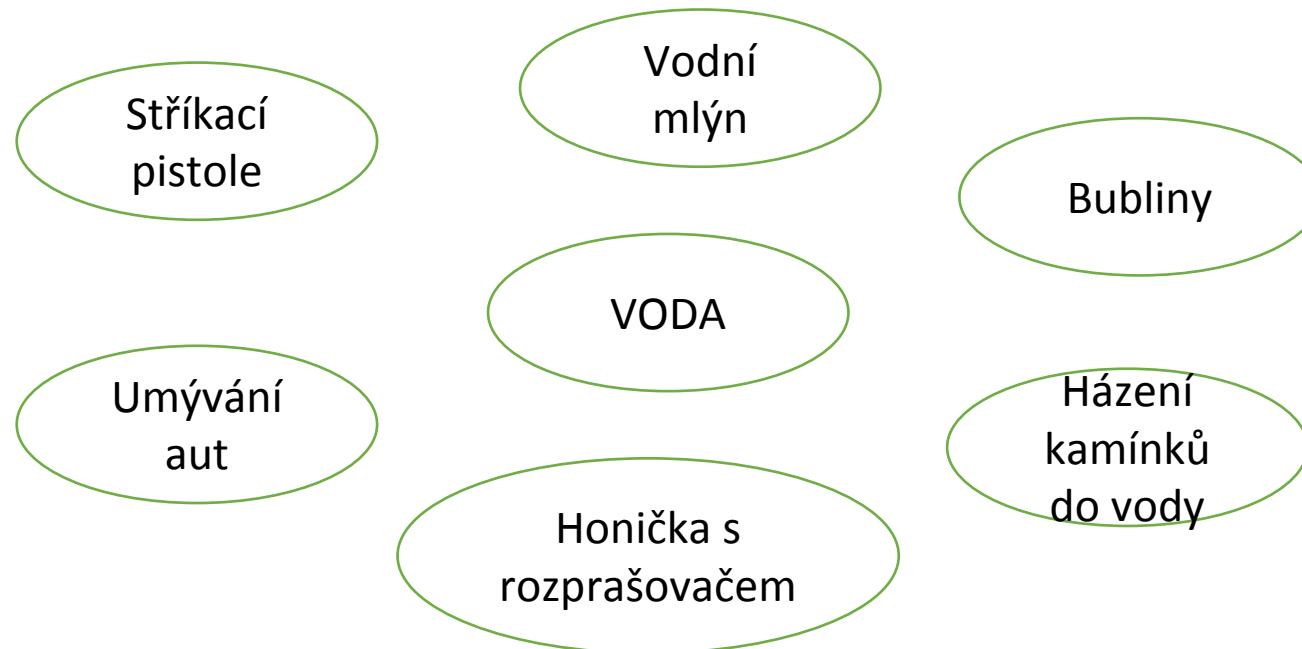
(0:55) (2:58) (4:50)

Cvičení

- Partner ve dvojci Vám vybere jedno ze svých posílení
- Pokusíte se vytvořit motivaci, aby chtěl v aktivitě s Vámi pokračovat, případně aby si chtěl říct o daný předmět
- Snažte se motivaci rozvinout o nová potenciální posílení (pokud se Vám to podaří, запиšte si je do zájmů)
- Vyměňte si role

Úkol

- sepište si svá posílení
- vyberte si 2-3 ze zájmů Vašeho dítěte a napište si k nim, jakým způsobem budete budovat motivaci (v jaké aktivitě, jakým způsobem)

Párování a komentování

IVc304 Aplikace metod behaviorální změny

IVc512 Aplikace metod behaviorální změny

Vyučující: Mgr. et Bc. Lucie Mudroch Lukášová, M.Sc., BCBA a Mgr. Lucie
Vozáková, BCBA

Komentování

Co vše jsou požadavky

- Otázky (“Chceš tohle?”)
- Instrukce (“Sedni si”)
- Oslovování (“Jirko podívej”)
- Zakončování věty otazníkem (“mám balón”?)

Ne každý požadavek je nevhodný, vždy záleží na dítěti. Obecně je lepší se tomuto vyhnout, předcházíte problémovému chování.

Komentování

Jak má vypadat komentování

- Energické+intonace
- Nadšené
- Jednoslovné/dvouslovné/ve větách podle dovedností dítěte
- Vyvarovat se obecných slov
- Komentovat to, co děláte Vy i to co dělá dítě
- Ideálně v infinitivu (je ale i druhá možnost)
- Opakování slov, které řekne dítě
- Stejně pro všechny děti

Párování

Jak to vypadá

- Budování přátelského vztahu s dítětem
- Dítě se na Vás musí těšit
- Doručovat posílení bez požadavků a “zadarmo” (dávat a ne brát)
- Seznam posílení dítěte
- Uklizené prostředí, kde se terapie odehrává
- Odehrává se v průběhu celé terapie
- Aktivita má být zábavnější s Vámi, než kdyby ji dítě dělalo samo
- Střídání posílení

FIRST DAY OF ABA THERAPY, THERAPIST IS LIKE:

YOU GET AN IPAD

AND YOU GET A TRAIN

**AND LOOK AT
THESE BUBBLES**

LET'S PLAY SOME GAMES

Párování

Co nedělat

- Nutit dítěti aktivitu, kterou nechce dělat
- Nesmí dojít ke zhoršení situace dítěte
- Snažit se nebrat věci, spíše vyměňovat
- Vyhnout se požadavkům
- Požadavek versus komentář-ukázka

Párování

- Párujeme aktivitu, neutrální hračku, terapeuta, prostředí, úkol atd.
- SS pairing-párování neutrálního stimulu se stimulem pozitivním (př. Pavlov)
- Dá se to použít například u pochval, první ABA sezení a jakékoliv další sezení
- Nejvíce se používá u vokalizace-např. ARP procedura

Párování

- Praktické cvičení na párování +komentování
- Naše ukázka

Hledání zájmů k párování

Máme dvě procedury pro hledání posílení a to je stimulus preference assessment a reinforcement assessment (ohodnocení posílení)

Stimulus preference assessment (ohodnocení preference stimulu):

- 3 metody

1. asking about it

2. free operant observation (observace volného operantu) (https://www.youtube.com/watch?v=GA_6-zmAQbA)

3. trial based method

- paired stimulus (párovaný stimul) (<https://www.youtube.com/watch?v=CnBraS9rmz4>)

 - data říkají kolikrát je hračka vybraná

- multiple stimulus (vícenásobný stimul)

 - with replacement (s nahrazením) (<https://www.youtube.com/watch?v=wplAxqQgl7c>,

 - without replacement (bez nahrazení) (<https://www.youtube.com/watch?v=fEEelCgBkWA>)

- single stimulus (samotný stimul) (<https://www.youtube.com/watch?v=XUpYLgZUPtc>)

 - pro děti které mají problém si vybrat, veškeré senzorické věci to pokrývá (data na frekvenci, trvání, blízkosti atd.)

několikrát

Cvičení

- Identifikace posílení metodou pozorování volné hry
- Rozdělte se do dvojic
- Podle karty Vašeho dítěte si hrajte s hračkami, které najdete v zájmech
- Druhý z dvojice se snaží takto posílení identifikovat
- Otočte si role

Generalizace

Proč je důležitá generalizace?

!Pozor na overgeneralization!

Generalizace

- 7 strategií
 - a) **Common stimuli (běžné stimuli)**- stejné Sd v různých situacích
 - b) **Loosely train**-změny nedůležitých věcí v prostředí
 - c) **Exemplars**-učit více exemplářů
 - d) **Mediation**-zapojení ostatních, zde je etické hledisko
 - e) **Indiscriminable contingencies**-ITT a VR (různé posílení kdykoliv bez rozvrhu)
 - f) **Negative teaching examples (negativní učení příkladů)**-učit kde co není vhodné
 - g) **General case analysis**-učit na více věcech (např. používání domácích spotřebičů)

7 kroků k získání kontroly nad učením Vašeho dítěte-Robert Schramm

- <https://csaba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Schramm-7-Steps-CZ.pdf>
- 1. Vy jste „šéf“ (omezení přístupu k hračkám)
- 2. Veliká zábava-párování, jak byste to udělali?
- 3. plnit rozdělané úkoly (nedovolit únik, dávat si tedy pozor na to co chcete)
- 4. nevydírat, požadavek+odměna (běžné a jednoduché-ne hned na začátku)
- 5. posílení každé odpovědi
- 6. seznam SR+
- 7. Řešit PCH správně